

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Bruun, Chr.

Titel | Title:

Nye Bidrag til Curt Adelaers Historie.

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Kjøbenhavn : trykt hos J. Jørgensen & Co., 1876

Fysiske størrelse | Physical extent:

23 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

Chr. Bruun

Nye Bidrag til
Curt Adelaers
Historie

1876

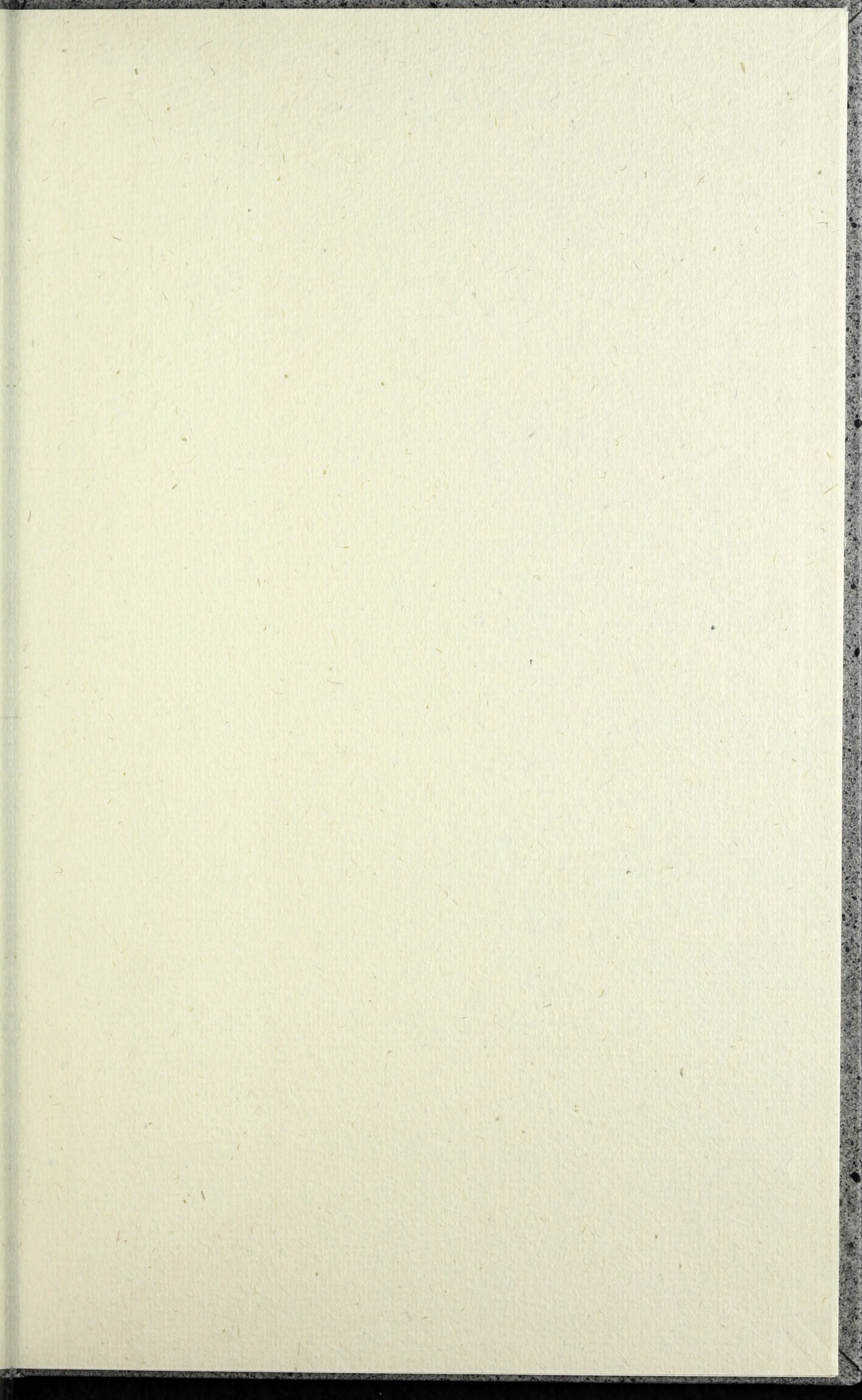
42.-98.-8°

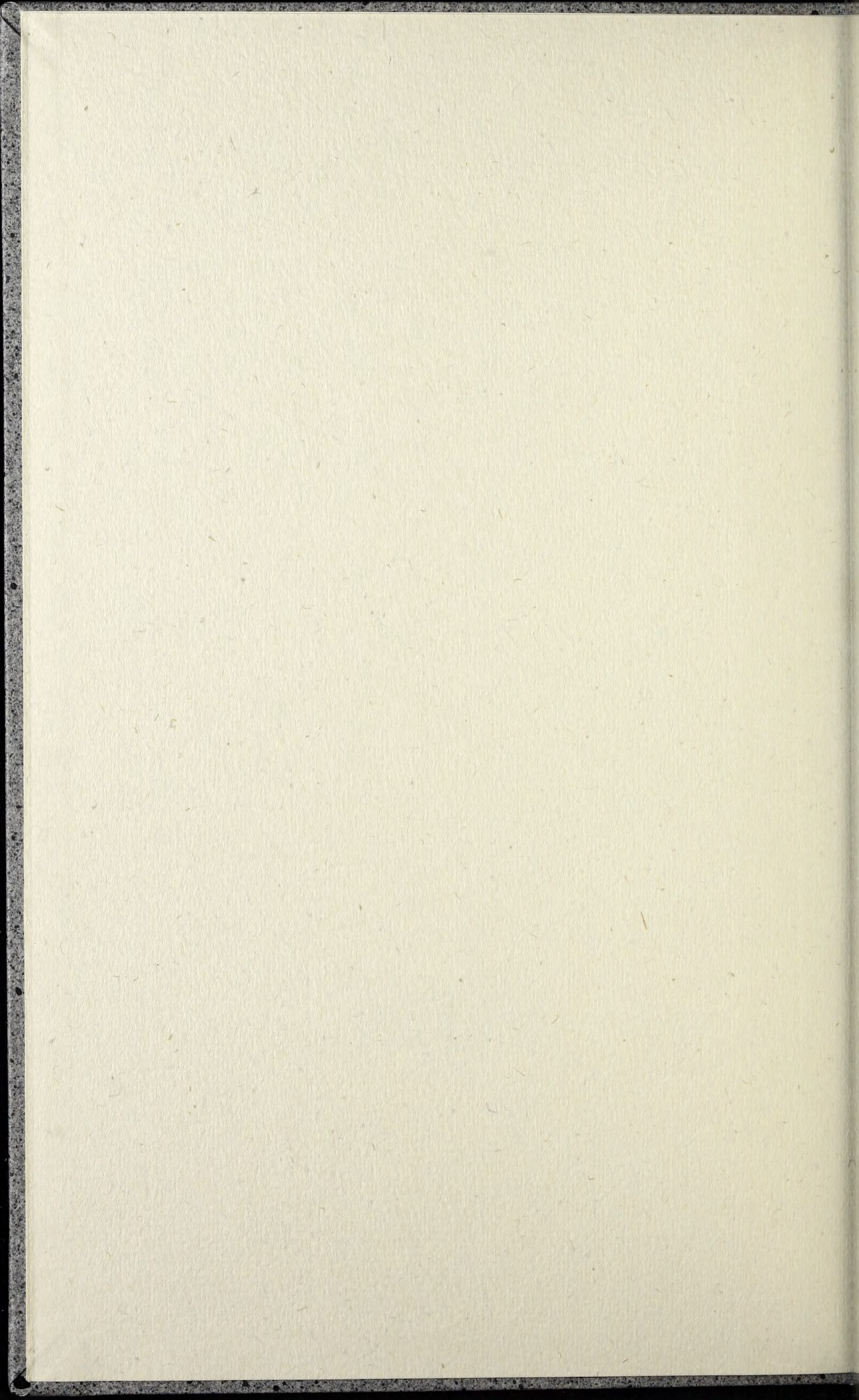

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130020705931

Nye Bidrag

til

Curt Adelaers Historie.

Ved

Chr. Bruun.

Kjøbenhavn.

Trykt hos J. Jørgensen & Co.

1876.

7309

Særskilt Aftryk af Danske Samlinger, 2. Række, V.

Nye Bidrag til Curt Adelaers Historie.

Meddelte af Chr. Bruun.

De fleste af de Oplysninger om Curt Adelaer, som jeg her skal meddele, ere ikke fundne af mig selv. Da jeg i Sommeren 1871 sluttede mine Undersøgelser om Adelaer, havde jeg foretaget dem i et saadant Omfang, at jeg ikke vidste, hvor jeg mere skulde vende mig hen. Jeg tænkte mig nok Muligheden af, at et eller andet Bidrag endnu vilde komme frem; thi det fejler sjelden, at, naar Opmærksomheden ret er bleven ledet hen paa et historisk Æmne, Tilfældet fører andre Historikere Bidrag i Hænde, som en god og planmæssig Eftersøgen i Archiver ikke har været istand til at opdage. Min Forventning er ikke bleven skuffet. Andre Historikere have været saa heldige at finde nye Aktstykker om Curt Adelaer, som de velvillig have overladt mig til Offenliggjørelse, og jeg skal nu aflægge Regnskab for hvad Tilfældet har bragt frem. Noget heraf er vigtigt, nogle Notitser, som kun have ringe Betydning, tager jeg med for Fuldstændighedens Skyld.

1. Hr. P. A. Leupe i Haag, hvem jeg skylder flere Bidrag, som jeg har benyttet i min Bog om Curt Adelaer, har i „De Navorscher“, N. Serie, 5 Jaarg., Amsterd. 1872, S. 163—67, omtalt mit Arbejde i meget hædrende Udtryk og henledet sine Landsmænds Opmærksomhed paa det, hvorfor jeg er ham meget taknemmelig. Han har dertil fremsat fire Spørgsmaal, som han ønsker Oplysning om. Det første

Spørgsmaal er: Hvor blev Adelaers Fader, Sivert Jansen, født? Hr. Leupe formoder, at han hørte hjemme i Hoorn eller idetmindste i Westfriesland, hvor Navnet Jansen var almindeligt i det 17de Aarhundrede, og hvor Navnet Sivert ogsaa forekommer; man havde næppe sendt den ganske unge Curt Sivertsen til Hoorn, hvis der ikke i denne By havde levet Slægtninge, til hvem Forældrene kunde betro deres Søn. Han gjør opmærksom paa, at der 1629 forekommer en Koert Janssen, som var Skipper paa et Skib, der førtes af Kapitajn Figerus van Lynden, og som maaske var Broder til Sivert Jansen. Dennes Hustru, Dorthe Nielsdatter, mener Hr. Leupe, har heddet Doortje Nicolaasdochter. Curts Broder hed Niels Sørensen; men, menes der, Niels er ligt det hollandske Nikolaas, og derfor saagodt som et hollandsk Navn, og Faderen kan godt i Norge have skrevet og kaldet sig paa Norsk Søren Jensen = Sivert Jansen.

Det andet Spørgsmaal er: I hvis Hus har Adelaer opholdt sig i Hoorn, medens han uddannede sig i Matematik og Søfartskundskab?

Det tredie Spørgsmaal er: Paa hvilket Skib var Adelaer ombord og under hvilken Kapitajn, da han deltog i Slaget ved Duins, som Maarten Harpertsz. Tromp i Oktober 1639 leverede Spanierne?

Det fjerde Spørgsmaal er: Naar gik Adelaer til Middelhavet, med hvilket Skib og med hvilken Skipper? Det er fortalt, at han 1640 gik med Skipper Johannes Reiersen fra Hoorn til Middelhavet og tog Tjeneste hos Republiken Venedig. Men nu haves der en Fortegnelse (aftrykt i mit Skrift S. 29), dateret 21. Marts 1646, over 12 Skibe, for største Delen fra Noorderkvarteret, der gik i venetiansk Tjeneste, og blandt dem nævnes et, Abrahams offerande, ført af Skipper Claes Reyersz. Hvis nu Aarstallet 1640 er urigtigt, og det var 1646, at Adelaer gik til Middelhavet, fremkommer der en Modsigelse, som er vanskelig at løse, thi den 16. Juni 1646 ægtede Adelaer i Hoorn Angelica Sophronia eller Engeltje....., som, efter hvad der siges, var i Slægt med Admiral Tromp. Hr. Leupe har henvendt sig til Bestyrelsen for Staden Hoorn for at faa at vide, om dette Ægteskab virkelig fandt Sted paa den anførte Dag, men han har intet Svar modtaget.

Hr. Leupe udtaler sin Forundring over, hvorledes man har kunnet give Adelaer Titlen Adelborst, thi denne Titel var ikke i Brug ved Søværnen, men ved Militseren; saaledes forekommer der 1667 ved et Kompagni Marinesoldater 1 Korporal for Adelborsterne og 6 Adelborster.

„De Navorscher“ er et Tidsskrift indrettet som det engelske „Notes and Queries“, i hvilket man indrykker Spørgsmaal om historiske Æmner, som ere En uklare eller tvivlsomme, i Haab om, at bedre Underrettede ville lade indrykke Svar paa dem. Hr. Leupe har ingen Svar modtaget paa sine Spørgsmaal.

II. Om Curt Adelaers Liv, medens han var i venetiansk Sold, har jeg Intet nyt at meddele. Jeg begaar vist ingen Indiskretion ved at omtale, at Hr. Kammerherre F. Krogh personlig i Venedig har søgt Oplysninger om ham i Archivio generale, men at der blev givet ham det Svar, at Bibliothekar Bruun havde faaet tilsendt de Data, som man der havde kunnet finde om Adelaer. Der er dog to Sager, som jeg ikke kan forbigaa her.

I „Fædrelandet“ for 5. Juli 1871 er optaget et Brudstykke af et Brev fra en dansk Rejsende, i hvilket mit Samarbejde med Archivaren ved Archivio generale, Hr. Tommaso Gar, berøres. Brevskriveren havde talt med Hr. Gar, som havde meddelt ham, at Curt Adelaer havde opnaaet saadanne Udmærkelsestegn, som ellers vare forbeholdte venetianske Patriciere, saasom „la stuola d'oro“. Jeg har talt herom med Brevets Forfatter, som forsikrede mig, at Hr. Gars Ytring umulig kunde misforstaas. Jeg paastod dengang og jeg paastaar endnu, at der dog maa have været en Misforstaaelse tilstede. Thi det er rigtigt, at Ridderordenen „la stuola d'oro“ var forbeholdt venetianske Patriciere, og havde en Fremmed i den Stilling, i hvilken Curt Adelaer var, modtaget dette Hæderstegn, vilde det være noget saa Mærkeligt i Venedigs Historie, at der nok vilde være blevet talt om det. Men indtil den 5. Juli 1871 har Ingen kjendt det Mindste hertil, Curt Adelaers Biografer Worm og Mylius ere ganske uvidende derom, ingen anden af dem, der have skrevet om Adelaer, har vidst det. Men dertil kommer, at Hr. Gar, med hvem jeg har vexlet adskillige Breve om Curt Adelaer,

og som ikke var ganske kortfattet i sine Meddelelser og Forklaringer til mig, aldrig med et Ord blot har hentydet til, at Curt Adelaer var bleven Ridder af den gyldne Stola-Orden. Jeg gjentager derfor, at Korrespondenten har været fejl underrettet ¹⁾).

Den anden Sag er vel af underordnet Betydning, men jeg maa dog dvæle noget længere ved den.

I mit Skrift om Curt Adelaer har jeg S. 84—85 bemærket, at den Kamp, i hvilken Curt Adelaer skal have mødt Ibrahim og fældet ham, mulig kan have været den, der forefaldt ved Tenedos i Juli 1657. Det var mig magtpaaliggende, at faa at vide, hvorledes den tyrkiske Historieskriver Naima skildrer denne Kamp, og jeg søgte derfor en Forbindelse, ved hvilken jeg udenlands fra kunde faa en Oversættelse af Stedet hos Naima. Svaret kom først længe efter at min Bog var udgiven. Ved et Tilfælde blev det omtalt paa et Møde af den historisk-philosophiske Klasse i det kgl. danske Videnskabernes Selskab, hvorledes Naima skildrer Slaget, og det vakte megen Opmærksomhed, at der i hans Fortælling forekommer Navnet „Gur-Kapudan“; thi, saaledes mentes der, Navnet „Gur“ kunde kun betyde Curt. Dette havde meget at betyde; thi Gur-Kapudan kommanderede den venetianske Flaade, og Naima omtaler hans Tapperhed og Dygtighed i de stærkeste Udtryk („en sand Dæmon i menneskelig Skikkelse“). Saa var Curt Adelaer altsaa dog den venetianske Flaades øverste Fører. Jeg sammenlignede Stykket fra Naima med det tilsvarende Stykke hos den venetianske Historieskriver Nani, og jeg fandt, at begge Forfattere stemmede overordenlig godt overens i deres Skildring af den venetianske Admiral, — men hos Nani var Talen hele Tiden om den udmærkede Admiral Lazaro Mocenigo, som faldt i Slaget ²⁾).

¹⁾ Hvis Nogen vil søge Bekræftelse paa den danske Rejsendes Meddelelse deri, at det i Adelaers Diplom som dansk Adelsmand hedder, at han havde faaet begge Republikens Ordener, saa vil jeg dog tilraade at være meget forsigtig med en saadan Antagelse, og forøvrig henvise til den vidtløftige Forklaring af Adelaers venetianske Ridderskab i mit Skrift S. 104 ff.

²⁾ Jeg maa bemærke, at et enkelt Sted hos Naima var oversat saaledes, at den rette Mening ikke kunde fattes.

Indtil videre maatte jeg dog lade en nøjere Prøvelse af Sagen fare.

I Aaret 1874 var jeg imidlertid saa heldig, at faa Naimas Værk kjøbt til det store kgl. Bibliothek paa en Auktion i Paris. Da jeg havde modtaget Bogen, henvendte jeg mig til Professor, Dr. Mehren og bad ham vise mig den Venlighed, at gjennemlæse vedkommende Sted, som Hammer von Purgstall allerede forlængst har citeret i sit udførlige Skrift om Osmannernes Historie. Prof. Mehren opfyldte mit Ønske. Resultatet, han kom til, bekræftede den Mening, jeg havde dannet mig. „Gur-Kapudan“ er nemlig paa Dansk: „den blinde Admiral“, og den Admiral, der er Tale om hos Naima, er netop Lazaro Mocenigo, som i et Slag ved Dardanellerne, leveret i Juni 1656, tilføjede Tyrkerne et Nederlag, hvis Mage de ikke havde oplevet siden Slaget ved Lepanto 1571, men som i dette Slag mistede sit ene Øje. Hvilken Betydning, Lazaro Mocenigo havde for Tyrkerne, ses af den Bemærkning hos Naima, „at den Sejr, som Tyrkerne vandt ved Tenedos, ved den frygtede Admirals Undergang var langt større end om hele den venetianske Flaade var bleven tagen.“

Om Curt Adelaer er der ingen Tale hos Naima hverken ved denne Lejlighed eller ellers.

III. Det hed tidligere, at Frederik III kaldte Curt Adelaer hjem i Aaret 1663. Worm siger: „I Aaret 1663 rejste Curt Adelaer i Forretninger til Holland, og derfra bragte Rygtet Budskab til Frederik den Tredie, om at den Undersaat var nær, hvis overordenlige Bedrifter og straalende Fortjenester Fædrelandet og Verden allerede længe havde æret og højagtet med Beundring og Ærbødighed. Kongen besluttede, at Fædrelandet skulde høste Gavn af denne dygtige Mand, som havde skaffet sig selv Ære og fremmede Fyrster Fordel. Han befalede derfor, at han snarest mulig skulde hentes, for at hellige sig Fædrelandet. Da Adelaer modtog Budskabet, begyndte han at tænke paa sit Fædreland og sin Hjemstavn, og han kom hurtig til den Mening, at han burde foretrække det Fædreland, i hvilket han var født, for det, i hvilket han var bleven optaget. Men mest bevægedes han ved Kongens Bud og ved den Ære, som blev tilbudt ham, naar han adlød. For at vise sig den værdig,

rejste han hurtig hertil o. s. v.“¹⁾ Da Ingen havde set sig istand til at meddele Nogetsomhelst om de Forhandlinger, som dog maa være gaaet iforveien, før Adelaer traadte i Frederik III's Tjeneste, da jeg selv, trods meget omstændelige Undersøgelser, ikke kunde finde et eneste Dokument sigtende til Adelaers Kaldelse til Kjøbenhavn eller et eneste Spor af nogen Korrespondance eller Forhandling herom, og da Tiden i Curt Adelaers Liv fra Juli 1662 til September 1663 i de historiske Beretninger er aldeles tilsløret, fremsatte jeg den Mening, at Curt Adelaer vistnok af sig selv drog til Kjøbenhavn og fremstillede sig for Kongen²⁾. Denne Mening er dog urigtig, en Forhandling har virkelig fundet Sted.

Hr. F. Krarup, Assistent i det kgl. Gehejmearchiv, har nemlig været saa heldig, ved et Tilfælde at finde to Aktstykker, som bringe lidt Lys i Sagen³⁾. Det ene er et Brev fra Generallieutenant Claus Ahlefeld til Kong Frederik III, dateret Kiel 21. Januar 1663, hvis første Linier efter den sædvanlige Tiltale lyde saaledes:

„Ewer Königl. Maytz. geruhen ausz dieser Beylage, des Venetianischen Admirals, Cordt Sivert Adellers, an mich abgelaszenem, allergnädigst deszen meinung zue vernehmen, Wasz nun Ewer Königl. Maytz. allergnädigst weiter darinnen befehlen werden, dehme sol von mir allervnterthänigst gelehbet werden. Endtzwischen habe ich abermahle an Ihm geschrieben, vndt seine vberkunfft zue maturiren ausz eigenen ahntrieb ab vermuthet⁴⁾.“

Det andet Aktstykke er følgende Brev fra Curt Adelaer til General C. Ahlefeld, det Bilag, som denne sigter til i sit Brev til Kongen. Det er dateret Amsterdam 23. Januar (n. S.) 1663, og er efter en Paategning modtaget i Kiel 20. Januar (g. S.) 1663. Det lyder saaledes:

Hoch geborner
Insonderster Hochgeerter
Her Generaell

Evrer Exelentz angenemmes, ist mier den 18. Januarij wol behandicht vnd daeraus eurer Exelent grosze Affection

¹⁾ Se mit Skrift S. 145.

²⁾ Se mit Skrift S. 153.

³⁾ Disse to Aktstykker ere nu henlagte i Pakken: Holland Nr. 183 b.

⁴⁾ Resten af Brevet vedkommer ikke den Sag, her er Tale om.

gespurt, wie das er sich so viell bemühet vnd Ire Könichliche Mayesteit meines gnedigen Herrn Konichs meine geringe person bekent gemacht!

Und weilen ich aus deszen allen spure Eurer Exelentz grosze zu neigunch, So bedanke ich mich zum hogsten voor solge grosze Eehre, wellge zu allen Zeiten von Mier als sein ge Affectionirter diner sol hoch ge estimirt werden.

Was belanget vmb mein persoon an Jro Konichlige Mayesteit selber zu presentiren, kan an itzo noch nicht geschehen, weillen ich von die Republik von Venetia vnterschiedliche brieffen empfangen das ich alhier einige affeires voor den staett solte ausrigten, wie auch das ich von deroselben wiederumb de novo versucht werde in Jre dinste alsz Admirael zu kommen, nebenst anbietunch 5000 ducaten in banco jaerlich, vnd daneben alle 7 Jaeren ein 3ten teill verbesrerunch wie auch den 10 teill von alles was vnter mein Commando genommen wiert, exepto die türke vnd metalle stücken solges bleibet voor den staet.

Vnd weillen ich so tane voorschlagen, wie auch des Stats Affeiren in so kurtzen Zeit nicht kan depressiren So will ich mich immittels da hin bemuhen Das nach getane recommandatie, ich mich glücklich soll achten Jro Konichliche Maijesteit Meines Gnedigen Herren Konichs Handen zu mogen küszen, Jm mittels dubitere ich das solges von mier nicht wiert konnen geschehen voor zu künftigen aprill Jmittels recommandere mich zum Hogsten in dero selben gratij vnd verbleibe zu allen Zeiten Eurer

Amsterdam den 23. Januarij 1663.

Exelentz

P. S. Versuge noch mallen Eurer Exelent wolle mier gebieten so sie dieszer orter enige affeires zu verrichten habte vnd er warte unter deszen Ant woort auff der princen grafft in de ganz pool in de gevoll [?] statt.

Vntertenichster diner

Cau^{lr} Curt: Adelaer

Disse to Aktstykker indeholde interessante Oplysninger, men de ere desværre Brudstykker, og hvor eller naar findes, hvad der hører til at supplere den Korrespondance, til

hvilken de høre? Generallieutenant Claus Ahlefeld maa have vexlet Brev med Frederik III, dels for at henlede hans Opmærksomhed paa Adelaer, dels for at faa Bemyndigelse til at forhandle med ham paa Kongens Vegne. Han har strax skrevet et Svar til Adelaer. Men Frederik III maa dog senere have givet Ahlefeld Underretning om, hvorledes det endelige Svar til Adelaer skulde lyde, og tillige, hvorledes det skulde antydes, paa hvilke Vilkaar den danske Konge vilde tilbyde ham en Plads i sin Marine. Men Alt dette kan endnu kun anes. Et andet Spørgsmaal, som fremstiller sig, men som ogsaa maa lades ubesvaret, er det: hvorledes er Generall. Claus Ahlefeld kommen i Forhold til Curt Adelaer? Har han været i Amsterdam og er han der truffet sammen med ham? Har Ahlefeld i Norge, gennem Adelaers Familie, hørt Tale om ham, — i November 1660 blev Ahlefeld udnævnt til Øverstbefalende over den norske Arme¹⁾ — eller have Normænd fra Besøg i Amsterdam bragt Efterretninger hjem om ham? Eller har Adelaer selv eller gennem sin Svigermoders Hus gjort det første Skridt til en Tilnærmelse? Kun saa meget staar fast, at Generallieutenant Claus Ahlefeld er den, eller en af dem, som have virket for, at Adelaer skulde træde i dansk Tjeneste, — tidligere vidste man Intet bestemt om en saadan Intervention, og navnlig anførtes intet Navn paa Mægleren.

Naar det tidligere er blevet sagt, at Curt Adelaer, da han modtog Kongens Kaldelse, ilede med at rejse til Kjøbenhavn, og naar man i denne Hurtighed har været tilbøjelig til at se en Ytring af Fædrelandskjærlighed, saa viser det sig nu, at en saadan Opfattelse ikke er ganske rigtig; af Curt Adelaers Brev til Ahlefeld ses, hvorledes Forholdet i Virkeligheden stillede sig. Adelaer vil gjerne præsentere sig for Frederik III, men hans Forretninger tillade ham ikke at komme strax. Disse Forretninger bestaa i forskjellige Hverv, som Republikken Venedig har anmodet ham om at udføre — man kan tænke sig: Leje af Skibe og Mandskab, Indkjøb af Skibs- og Krigsfornødenheder, Ordning af finansielle

¹⁾ Becker, Samlinger til Danmarks Historie under Frederik den Tredie, I, S. 212.

Sager —, og det er jo ganske i sin Orden, at Adelaer, der for faa Aar siden personlig har tjent Venetianerne, nu ikke vil afslaa, hvad Republiken overdrager ham at udføre, eller pludselig vil bryde Forretningen af. Forretningen, — ja, Adelaer var vist noget af en Forretningsmand, det var jo paa tredie Aar, at han nu laa ledig, og som Svigersøn af et anseligt Handelshus kan det vist ikke have staaet fjærnt for ham, at interessere sig for Husets Anliggender — uden at man behøver heri at søge Noget, som kan nedsætte hans Navn.

Saa er der en Grund til, hvorfor Adelaer maa have Tid, før han kan komme til Kjøbenhavn: han har faaet et Tilbud fra Republiken Venedig om at træde i dens Tjeneste paany, Betingelserne nævnes i Brevet til General Ahlefeld; der maatte dog komme en Meddelelse fra Danmark om, hvilke Betingelser den danske Regjering vilde byde, eller idetmindste en Sikkerhed for, at Betingelserne ville blive meget gode, før Adelaer kunde tage sin endelige Bestemmelse. Alt dette er ogsaa i sin gode Orden, og der er Intet at sige derom.

Men der er en Ting, som jeg ikke kan forklare. Adelaer nævner, at Venedig har tilbudt ham paany at træde i dets Tjeneste som Admiral. Hvad vil dette Ord sige: Admiral? Den 22. Oktober 1659 kaldtes Adelaer af Contarini: „Capitano di nostra Nave Capitania San Giorgio Grande“; den 16. Novbr. 1659 kaldtes Adelaer af Francesco Morosini: „Capitano della Nave San Giorgio“; den 15. Novbr. 1660 kaldtes han i et Dokument underskrevet af Francesco Morosini med en Titel, der hørte hjemme i Armeen: „Tenente Generale“; den 26. November 1660 underskriver den samme Francesco Morosini et Aktstykke, i hvilket han siger, at „Curt Sivertsen i det sidste Felttog som „venturiero semplice“ har tjent paa det samme Skib, S. Georgio Grande, paa hvilket han i de foregaaende Felttog har udført „le parti di Capitano““; i en Beskrivelse over Kurfyrstinde Magdalena Sibyllas og Kurprinds Georg af Sachsens højtidelige Ankomst til Kjøbenhavn den 18. September 1663 kaldes han: „den forhenværende venetianske General og Ridder Hr. Admiral Cort Sivertsen Adelaer¹⁾“; 1665 skrive Staterne Holland og

¹⁾ Danske Samlinger, 2. R., II, S. 150.

Westfriesland et Brev til „Kapitajn Curt Sivertsen Adelaer i Tjeneste hos Kongen af Danmark i Kjøbenhavn¹⁾“ — og 1663 fortæller Adelaer, at det atter, „wiederumb de novo“, er tilbudt ham af Venetianerne „in ire dienste als Admirael zu kommen“, ligesom Ahlefeld i sit Brev til Frederik III kalder ham „der Venetianische Admiral“. Jeg formaar ikke at bringe Rede heri. Jeg kan kun gjentage²⁾, hvad de Jonge 1852 har sagt i sit Skrift „Nederland en Venetie“: „Coert Siewertsz eller Adelaer har aldrig som Overbefalingsmand kommanderet den venetianske Flaade eller en venetiansk Eskadre. En saa ærefuld Stilling blev udelukkende overdragen venetianske Adelsmænd,“ — idet jeg ganske samstemmer med denne Forfatter i den Mening, eller rettere den Kjendsgjerning, han fremsætter, at Venetianerne ikke have betroet Fremmede de høje Kommandoposter i deres Flaade. I Nani's venetianske Historie, i hvilket Værk der findes saa udførlige Skildringer af Venetianernes Søkrige, vil man ikke finde nogetsomhelst Exempel paa det Modsatte. Det var en Regjerings-Maxime, som aldrig blev overtraadt, — ligesaa lidt som Hollænderne for deres Vedkommende have overtraadt den samme hos dem gjældende Grund-sætning.

Med Hensyn til den store Gage, som Venetianerne tilbød Curt Adelaer, har jeg blot et Par Bemærkninger at gjøre. Jeg kan godt forstaa, at Venetianerne have stræbt at knytte Adelaer paa ny til sig, da de kjendte hans Dygtighed som Sømand og Søkriger og i ham havde fundet en tro Mand. Han var den af de hollandske Kapitajner, der havde udmærket sig mest i venetiansk Tjeneste, og han kunde betragtes som en Slags Overordnet blandt dem³⁾. Kunde man atter faa

¹⁾ I denne Forbindelse kan Kapitajn vist ikke sigte til Andet end Curts Stilling som Skibskapitajn i venetiansk Sold, han havde ikke i hollandsk Tjeneste opnaaet den Stilling eller Titel.

²⁾ Se mit Skrift S. 88.

³⁾ Den 16. November 1659 skrev Francesco Morosini en Rapport, i hvilken der forekommer de Ord: „Cavaliere Curt, capitano della nave San Georgio, che tiene posto autorevole sopra gli altri capitani della navi“, nemlig de fremmede (hollandske, engelske) lejede Skibskapitajner. Se mit Skrift S. 77.

ham til at tjene Republiken, saa kunde man vente, at han vilde gjøre sin Indflydelse gjældende blandt sine Landsmænd, og han kunde blive Republiken meget værd. Derfor undrer jeg mig ikke over det store Tilbud, som blev gjort ham. Og jeg kan ogsaa godt forstaa, at Adelaer ikke vilde tage Tjeneste hos Frederik III, med mindre han fik en Løn, som ikke stod tilbage for den, han kunde faa af Venetianerne. Men jeg kan ikke faa noget ret Forhold frem imellem Curt Adelaers Fortid og den høje Stilling, han fik hos den danske Konge, samt den overordenlig høje Løn, saa at han lønnedes bedre end Ministre som Hannibal Sehested, Peder Reetz, Henrik Bjelke, og saaledes, at kun Feltherren Hans Schack i Henseende til Gagen var stillet bedre end han¹⁾.

Curt Adelaer giver i sit Brev til General Ahlefeld ikke Haab om at kunne komme til Kjøbenhavn før i April Maaned. Han er dog næppe bleven færdig med sine Forretninger til den Tid, thi først fire Maaneder senere kom han til Kjøbenhavn. Dette erfares af en Protokol, paa hvilken min Onkel, Dr. phil. J. G. Burman Becker, har gjort mig opmærksom. Protokollen bevares i det kgl. Gehejmearchiv og har Titlen: „Copenhagensisch Guarnisons Journal Anno 1663“. Den indeholder Lister over alle Rejsende, der have passeret Fæstningens Porte, eller ere bortrejste eller ankomne gjennem Toldboden. Side 251 læses under 8. August:

„Zollbude Ein- und auspassiert.

Von Amsterdam

Herman Petersen. Schwefelstock Schiffer.

Johan Schrienk, bürger alhie.

Curt Adeler mit sein Diener.“

Der ankom samme Dag ikke saa faa Rejsende, blandt dem var Eleonore Christine.

Af den samme Protokol erfares, at General Lieutn. Cl. v. Ahlefeld den 10. April 1663 ankom til Hovedstaden fra Holsten. Den 11. April rejste han ud til Frederiksborg, hvorfra han den 13. April vendte tilbage til Kjøbenhavn.

Den Underhandling, som derefter fandt Sted imellem Frederik III og Curt Adelaer, maa vist have staaet paa i

¹⁾ Se mit Skrift S. 165.

nogen Tid, thi Udnævnelsen til Admiralitetsraad og Admiral blev først underskrevet af Kongen den 15. September. Bestillingen kunde jeg ikke finde, dengang jeg foretog mine Undersøgelser; nu ser jeg mig istand til at meddele den, idet Fuldmægtig A. D. Jørgensen, i Kongerigets Archiv, her er truffet paa en Pakke „Eder og Reverser for Bestillinger og andet deslige.“, som tidligere har havt Signaturen: „Stempel-Contoir, A. VII. 60.“, og i hvilken der findes 2 Bestillinger for Curt Adelaer af samme Dato, næsten enslydende, kun at Lønnen i den ene sættes til Penge, i den anden til Tilla-delse til frit at indføre og sælge i Bergen 2 Skibsladninger spansk Salt. Begge Udnævnelser ere Afskrifter, men de ere forsynede med Curt Adelaers egen Underskrift og Segl under hans edelige Forpligtelse. Den ene Bestilling har Adelaer underskrevet den 16. September, den anden har han under-skrevet den 24. September. Bestillingerne aftrykkes her saaledes, at de afvigende Steder tydelig ere betegnede:

Vi Friderich den Tredie, med Guds Naade Danmarks, Norges, Vendes og Gothes Konning, Hertug udi Slesvig m. m. gjøre alle vitterligt, at Vi naadigst haver antaget og bestillet, saa og hermed antager og bestiller os Elsk. den mandhafte Cordt Sivertsen Adeler til at være vores Admiralitets-Raad og Admiral. Thi skal han udi samme hans Bestilling være os som sin souveraine Konge og rette Arveherre lydig, huld og tro, og udi alle Maader vide og ramme vores og vores kongl. Arvehusets høj-kongl. Respekt og Reputation, dessen Gavn, Bedste og Fordel med største Flid og Iver søge, fremme og befordre, al Skade og Fordærv derimod af yderste Magt og Formue hindre og afværge, saa og hvis han derudimod fornemmer at handles eller foretages, det os straxen foruden nogen undseelse tilbørligen at tilkjendegive og aabenbare.

A.

Fornemmelig sine Consilia, Tanker og Gjerninger derhen dirigere, at Vores absolutum dominium og kongl. Souverainitet, saavel som Arverettighed

B.

Fornemmelig sine Tanker og Gjerninger derhen dirigere, at Vores Kongl. Souverainitet og Arverettighed over vores Kongeriger og underliggende

respective over vores Riger og Lande for Os og vores ganske underliggende Lande for Os og kongl. Hus uforanderlig konserveres og erholdes. vores kongl. Hus successive uforanderlig perpetueres, og til desser Nytte, Gavn og Bedste udi god Velstand erholdes.

Dernæst skal han vores Forordninger og Instruktioner, som udi vores Admiralitet allerede givne ere eller herefter givet vorder, udi alt saavidt hannem vedkommer, tilbørligen efterkomme, og hvis saaledes derudi anbefalet vorder, med største Flid forrette, saa og udi alle Maader til det Bedste cooperere og paaagte, at de ved des Ord, Punkter og Artikuler fast og ubrødeligen udi deres tilbørlige observantz blive holdne; saaledes skal han sig altid udi bemeldte Admiralitet saa og andre anbetroede Forretninger villig og flittig lade finde, og alt hvis vi fornøden eragte at lade proponere og beraadslage, udi tilbørlige Sekretion¹⁾ og vores Interesses Paaagtning vel og troligen overveje, og sig derefter af hans bedste Experientz og Forstand paa det Yderste lade være angelegen, med Alt hvis som kan komme Søstaten og vores Krigsflaade til Opnehen og Forbedring, saa og at befordre Alt hvis til vores og vores kongl. Huses Flor, Velstand, Nytte og Gavn sluttes og komme kan, saa Intet bliver efterladt, som vores Tjeneste kunde udkræve, og derudimod al Utroskab og Uhejl kunde betages og afskaffes. Derforuden skal han baade udi Freds og Fejde Tider, naar Vi hannem enten med vores Flaade eller saadanne Skibe, Vi naadigst for godt eragter, nogensteds, hvorsomhelst det være maa, naadigst kommanderer og befaler, sig villig og hørsommelig lade bruge, og udi hans anbetroede Forretninger og alle forefaldende Occasioner sig med tilbørlige Vigilantz og Tapperhed lade finde. Han skal og have Tilsyn og Kommando over vores nordiske Folk her paa Holmen, som enten allerede sammesteds befindes, eller herefter did forskrivendes vorder, og dennem holde udi tilbørlig god Orden og Disciplin, saa at de tilbørligen forretter hvis som vores Tjeneste

¹⁾ I B: Secretessa.

og deres Skyldighed i alle Maader udkræver. Ellers hvis hannem her foruden udi sær af Os naadigst bliver anbefalet, instrueret, og udi samme Bestilling videre til vores Bedste og Gavn bør at forrettes, skal han altid med største Flid, Troskab og Vindskibelighed efterkomme, og udi alle andre Gjæringer sig saaledes skikke og forholde, som en ærekjær, tro og oprigtig Admiralitets-Raad og vaillant Admiral egner og vel anstaar, og han agter at svare og være bekjendt. For hvilken hans tro Tjeneste og Bestilling Vi naadigst have forundt og bevilliget, saa og hermed forunde og bevillige hannem

til aarlige Pension og Besolding som Admiralitets-Raad og Admiral aarligen sex Tusinde Rigsdaler, og derforuden for ovenbemeldte Kommando over vores nordiske Folk paa Holmen endnu et Tusinde og to Hundrede Rigsdaler, som er tilsammen syv Tusinde og Tohundrede Rigsdaler, hvilke hannem af vores Toldintrader, som udi vores Kjøbsted Bergen i vort Rige Norge oppeberges og indkomme, kvartalsvis rigtigheden og fremfor alle andre Udgifter, Assignationer og Ordres ufejlbar skal erlægges og betales, og saaledes som forskrevet staar, tilbørligen kontinuere

istedetfor hans Besolding at maa aarligen toldfri lade indføre, saa og fri og ubehindret forhandle udi vor Kjøbsted Bergen i vort Rige Norge tvende Skibsladninger spansk Salt, og hannem til des Behov at være tilladt en Fuldmægtige sammesteds til des Paaagtning og Forhandling frit, uden nogen Besvær at holde, imod en selvvillige præsenterende Kjendelse til bemeldte vores Kjøbsted Bergen, nemlig aarlig tyve Rigsdaler derfor at give og erlægge: som skal begynde udi nærværende Aar, og dersom det formedelst den tilstundende Vinter ej nu ske kan, da hannem derfor udi tilkommende Aar dobbelt saa meget, nemlig fire Skibsladninger som forskrevet staar at passere og tillades. Herforuden, eftersom Vi naadigst eragter i Fremtiden et Kompagni Norbagger paa Holmen

at oprette lade, saa ville Vi samme Kompagni hans Kommando undergive, hvorfor han da den Traktement skal nyde, som andre Kaptajner udi vores Søtjeneste forordnet og tillagt vorder; og skal dette som forskrevet staar saaledes kontinuerere

medens og al den Stund han udi samme Tjeneste forbliver, hvorved Vi hannem desimidlertid imod alle og enhver kongeligen agter at maintainere og forsvare: Thi byde og befale Vi alle til vores Admiralitet og Søstat behørigc Ober- og Under-Officerer, saa og Gemene og alle andre Vedkommende, at de bemeldte Cordt Sivertsen Adeler for vores Admiralitets-Raad og Admiral agter og holder, særdeles at vores Toldforvalter og Toldere udi bemeldte vores Kjøbsted Bergen denne herudi mentionerede vores naadigste Vilje

om forskrevne syv Tusinde og to Hundrede Rigsdaler hannem forordnede Pension og Besoldings rigtige Betaling, som foreskrevet staar, tilbørligen og præcise efterkommer

udi forskrevne Salt-Toldens Frihed, saa og Borgermester og Raad udi vort Kjøbsted Bergen om des fri Forhandling tilbørligen efterkommer, og sig herefter som ovenbemeldt udi alle Maader retter og forholder

ej gjørendes ham derudi nogen Hinder eller Forfang, under vor Hyldest og Naade.

Givet paa vores Kongl. Residence udi Kjøbenhavn d. 15. September an. 1663.

Under Vort Signet

Friderich. (L. S.)

Ligelydende Original under Hans Kongl. Maj. Haand og Segl haver jeg underskrevet til mig annammet, hvorefter, saa og efter den Ed jeg aflagt haver, jeg mig i alle Maader skal rette og forholde, som det en ærekjær, tro og oprigtig Admiralitetsraad og vaillant Admiral egner, bør og vel

anstaar. Til Bekræftning under min Haand og hostrykte Signet.

Actum den 16. Septb. 1663.	Kjøbenhavn d. 24. Sept. 1663.
Am. Cauall. Curt Adelaer.	Curt Adelaer.
(L. S.) ¹⁾	(L. S.)

Som Bilag til Bestallingerne hører følgende Memorial i Afskrift fra Adelaer til Gabel:

Memorial voor mijn hochgeEhrde
Heer Rentemeester Mõns^r. Gabel.

Naer afrede tuschen ons, Bidde vrientlich dese naefolgende puncten moge geobservert worden, bij alsdien Ich sijn Konigl. May^{tt}.’s dienst qvam aentenemen.

1. Dat syne Konigl. May^{tt}. mij voor sijn Admiral, ende Lieutenant General van de see aename, Ich als dan in’t Admiraliteit ofte Anders de Flotte aengaende mijn Rang ende Stemm naest de Heer Rychs Admiral Bielche sol hebben, ende niemandt anders voor mij te passeren.
2. Dat sijne Konigl. Maj^{tt}. mij jaerlich in de plaedts voor mijne Gagi allergnadigst versproochen Tweij Scheeps ladingen sout waer mijn geliefde in de Rychen inbrengen te laten, het sy des Herfstes ofte voor Jaers wan het mij sal gelegen koomen, ende dat beuten al tol en besweringe, Maer in geval de Tol van’t sout mogte vermindert worden, dat als dan proportionaliter so veel meer beuten Tol mogte inpasseren ende mij goet gedaen worden, tot dese tegenwordige Tol Rulle volgedaen wort.
3. Dat mijn toegeleten wort 2 a 300 kluke junge mannen in Noorwegen uttenemen, ende my daer van eene vrije Compagnie te maken, de welke ich het Styrmanschap

¹⁾ Seglet indeholder et Vaaben, omtrent det samme, som ses paa det store Portrait af Curt Adelaer, der bevares paa Rosenborg Slot og hvorefter et Lithografi er udført til mit Skrift. Vaabenet er mere malerisk arrangeret end heraldisk. Ved Siderne af Hjelmen med Englen og Flagene læses: C. A. Ridderkorset, som hænger nedenunder Vaabnet, ligner det, der paa Portraitet er afbildet hængende paa Brystharnisket, et Kors i sin simpleste Form, uden Takker og uden Forziringer mellem Korsets Arme.

ende Constapelschap wil laten leeren, sowel och in andere excercitien te invoormeren dat sij beqvam mogte bliewen in oorlog ofte sonsten op de schepen ende aen de faertiug te verdeelen ende gebreuken.

4. Dat ich alle mijne Mobilien hier moge vrij inbrengen laten beuten enige tol, sowel och mijn prowission de ich jaerlichs tot mijn Heus behuf mogte nodig hebben, ende ingeval ich ofte mijne Liefste mogte Resolveren ut het Rijch te gaen, dat als dan geene tol ofte besweringe op onse goederen, mit wat namen het mogte wesen, soude gelegt worden, sondern vrij ende ongehindert uit te passeren.

Ich verbliewe

Mijn HochgeEhrde Heer
Rentemeesters Dienstwilligster

Det ser noget besynderligt ud, at Adelaer har faaet 2 Bestallinger. Var den første bleven kasseret, maatte der dog være blevet føjet en Bemærkning til den derom; men det er ikke sket. Eller ophæver den Bestalling, som Adelaer sidst har underskrevet, uden videre den første? Eller kan Meningene være nogen anden, end at Adelaer, alt eftersom Forholdene stillede sig mere eller mindre gunstige, kunde vælge at benytte sig af den af dem, som hvert Aar var ham tjenligst? Forholdet ordnedes allerede 13. Juli 1664 saaledes, at Adelaer for dette ene Aar fik Lov til toldfrit at indføre og forhandle i Bergen 4 Skibsladninger Salt, men desforuden i rede Penge fik udbetalt af Toldkammeret i Bergen 7200 Rdl., men for Fremtiden skulde have sin Gage 7200 Rdl. udbetalt af nævnte Toldkammer. Se mit Skrift, S. 379—80.

Den fjerde Post i Memorialen til Gabel er ret mærkelig. Det maa vist fremgaa af den, at Adelaer endnu betragtede sig som en Fremmed; han forbeholder sig en Rettighed for det Tilfælde, at han ikke skulde føle sig tilfreds i sin ny Stilling og vilde forlade Landet. Han vilde næppe have gjort et saadant Forbehold, dersom han havde anset sig som en Undersaat af Frederik den Tredie, der efter mange Aars

Fraværelse vendte tilbage til sit Fædreland for at finde sit fremtidige Hjem der.

Jeg har fundet et Par Linier i et Brev¹⁾ fra en senere Tid, nemlig fra 1675, som jeg her skal anføre. Brevet er skrevet af Enkedronning Sophie Amalie til Christian V, der dengang var med sin Hær i Mecklenburg. Brevet er dateret: Copenhagen 6. Novb. 1675, og slutter med følgende Postscriptum:

„Der gutte Adler ist gestern hier gestorben. es ist mir recht leid das mein Sohn den Praven Man so ball verlohren. wolle Admiral Reuther an dessen stelle wider wünschen.“

Disse Ord bekræfte hvad jeg tidligere har udtalt om den Hengivenhed, Frederik III. og hans Dronning nærede for Curt Adelaer. Men Slutningen maa nu for mange klinge forunderlig, naar det erindres, at det var Admiral Niels Juel, som i det Øjeblik, Sophie Amalie skrev sit Brev, kommanderede den danske Flaade, og at desuagtet Enkedronningen, umiddelbart efter at Curt Adelaer har lukket sit Øje, udtaler for Kongen, sin Søn, Ønsket om at — en Fremmed maa blive kaldt ind, for at tage Kommandoen over Niels Juel. Er det et Sværmeri for det Fremmede? er det Mistillid til Niels Juels Kapaciteter? er det politiske Hensyn, Hensyn til Alliancen med Sømagten Holland, som saa hurtig lader dette Ønske blive udtalt?

IV. Med Hensyn til det Tilbud, som fra Holland i Aaret 1665 blev gjort Adelaer om at overtage en Plads som Viceadmiral i den hollandske Flaade, er der fremkommet et Aktstykke, som ikke tidligere har været trykt. Hr. P. A. Leupe har nemlig i „Kroniek van het historisch Genootschap, gevestigd te Utrecht“, XXIV jaerg. 1870, Utrecht 1871, meddelt en Række Dokumenter angaaende Indstillingerne om Officerer, som skulde udnævnes i Januar 1665, da den hollandske Flaade skulde gjøres kampfærdig. S. 292 er aftrykt Indstillingen fra Admiralitetet i Hoorn dateret 27. Januar. Admiralitetet havde den 24. Januar faaet Befaling fra Generalstaterne om, at det skulde „willen voordragen eenige bequaeme personen, van welker capaciteyt, conduit ende

¹⁾ Kgl. Geheimearchiv, Danske Kongers Historie, Nr. 158.

valeur, wij bij experientie ende ten beste verseekert moghte zijn. Ter obedientie van 'twelke, voor soo veel ons de kortheyt des tijds in desen heeft kunnen suppediteren, hebben wij U. Ed. Gr. Mo. wel willen voordragen de personen van Jan Cornelisz. Meppel, Court Syvertsz. Adelaar, Willem Codde van der Burgh, alle drie persoonen welke naar ons oordeel, door haar capaciteyt, goede conduicte ende langdurige experientie in den oorlogh te water hebben becomen de qualiteyten, die in een goet opperhoofft worden gerequireert, en wel meriteren tot so een eminente charge als Lieutenant Admirael te werden gepromoveert.“

Van Meppel var født i Hoorn. 1658 eller 1659 blev han, efter at Viceadmiral Pieter Floriszoon var falden, da Wassenaer van Obdam gik med den hollandske Flaade ind i Øresund for at komme det belejrede Kjøbenhavn til Undsætning, udnævnt til Viceadmiral for Norderkvarteret. Senere krigede han under Viceadmiral Ruyter i Middelhavet mod Barbareskerne, fulgte ham til Guinea, Barbados, og kom i August 1665 hjem til Holland. Den 29. Januar var han bleven udnævnt til Lieutenant-Admiral for Norderkvarteret. Han døde 1670 eller 1671. Van der Burgh fik 1665 ikke nogen Plads som Flagofficer; han er en ganske ubekjendt Person, de Jonge nævner ham ikke i sit Værk om det nederlandske Søvæsen, han nævnes ikke heller i v. d. Aa's biogr. Woordenboek. Kun saameget kan siges om ham, at han, da den hollandske Flaade den 23. og 24. Maj 1665 stak i Søn fra Texel, som Kapitajn førte Kommandoen over Skibet Ylst paa 36 Kanoner, med en Besætning af 121 Mand¹⁾. Hvad Curt Adelaer angaar, saa fremgaar det af hele Sammenhængen, saaledes som jeg allerede tidligere har gjort opmærksom paa, at det er som Hollænder, der er Tale om ham.

Hr. Leupe har anf. St. S. 298—300 aftrykt de Breve fra Le Maire, som jeg har meddelt i mit Skrift S. 377—79. Der tilføjes nogle Bemærkninger om Adelaer efter Garde og de Jonge; de indeholde ikke noget Nyt, men der lægges i dem stærk Vægt paa hans Forhold til Holland, hvor han

¹⁾ Se Flaadelisten hos de Jonge, Geschiedenis van het nederl. Zee-wezen, 2. Dr., I, S. 777.

lærte Søtjenesten, og med hvis Skibe han tjente hos Venetianerne.

V. Til Oplysning om Adelaers Forhold i den Tid, han var dansk Admiral, er der kun fremkommet meget faa Data. De indskrænke sig til, at han nogle faa Gange er nævnet i Relationer, som fremmede Gesandter i Kjøbenhavn have sendt hjem til deres Regjeringer, af hvilke de Uddrag, som Professor Allen har taget, ere trykte i „Danske Samlinger“.

Saaledes udtaler¹⁾ den hollandske Resident Le Maire den 25. Februar 1676 det Ønske, at Generalstaterne vilde sende Ruyter eller Tromp med Hjælpeflaaden, for at være Kongens „Second“, thi efter Adm. Gen. Curt Adelaers Død „er der kun blevet lidet Stof tilbage for en erfaren Søhelt og Overanfører.“ Le Maire gjør opmærksom paa, at det er i Generalstaternes egen Interesse, at Flaaden bliver godt anført, da en Del af deres egne Skibe er med. Denne Tilføjelse er ganske i sin Orden fra Le Maires Standpunkt, han maatte ønske at fremme sit Lands Interesser saa meget som muligt, og nu, da Hollænderen Curt Adelaer var død, kunde der naturligvis kun findes en Eftermand hos hans Landsmænd. Hans Ønske blev opfyldt, Cornelis Tromp blev Adelaers Efterfølger som dansk General-Admiral. Heldigvis var det ikke noget „lidet“ Stof til en erfaren Søhelt og Overanfører, som fandtes hos Niels Juel, og som omsider fik Lov til at vise sig.

Den svenske Gesandtskabs-Sekretair P. Chambers fortæller²⁾ i en Rapport af 7. Juni 1672 om et dansk Skib, Oldenborg, som for det danske ostindiske Kompagni var afrejst fra Kjøbenhavn, at det var kommet ind til Bergen, fordi det var saa grulig rankt og ikke kunde føre Sejl. Grunden hertil var den, at, da Kaptajnen paa Skibet, som var en erfaren Sømand, havde ladet Skibet efter sit Sind og paa den Maade, som skulde være den bedste, kom Admiral Adler til; han vilde ikke have det ladet saaledes, men lod Skibet losse, „af en äregirihet“, lagde de lette Varer nede paa Kjølen af Skibet og de tunge ovenpaa; Skibet blev derved

¹⁾ Danske Samlinger, 2. Række, III, S. 86—87.

²⁾ Smst. S. 323.

saa rankt, og nu havde de forsømt et helt Aar dermed. Nærmere Underretning om denne Sag, der lyder noget utrolig, kan ikke gives. — Oldenborg var uheldig paa sin Rejse. Paa Hjemvejen sprang det lækt, det maatte gaa ind til Kapstaden for at losse¹⁾).

Den 29. April 1673 fortæller²⁾ den svenske Resident G. Lilliecrona, at Christian V. Dagen forinden havde deltaget i en Manøvre i Sundet, som foretoges af en Eskadre paa 5 smaa Fregatter. Kongen var ombord paa Skibet Havfruen „og havde hos sig Admiral Adler.“ Manøvren, i hvilken Prinds Jørgen deltog ombord paa Vildmanden hos Rigsadmiral Bielke, fremdeles Gyldenløve, som førte sit eget Skib Mercurius, Admiral Niels Juel med Jægeren og Admiral Rodsten med Den flyvende Hjort, varede fra Kl. 10 til Kl. 4; der chargeredes lystigt og flere Attaquer gjordes; Havfruen og Mercurius sejlede bedst. Juel og Rodsten skulde have entret hinanden uden at bruge Gevær, men denne Øvelse hindredes af Vejret.

Den 15. Juni 1674 fortæller³⁾ Lilliecrona om Skibet Christianus Qvintus, „et stærkt og vel façoneret Skib, som Admiralen Adler for 2 Aar siden har ladet bygge i Neustadt. Det kan føre 96 Stykker.“ Lilliecrona havde været ombord paa Skibet, som blev ham forevist af Admiralitets-Raad Gyllensparre, fordi Adler havde befundet sig ilde om Natten.

Christianus Qvintus har jeg i mit Skrift S. 281 antaget for at være det Skib, som løb af Stabelen paa Holmen i

¹⁾ Danske Samlinger, 2. Række, III, S. 339. 1675 udkom et Digt af Dorus (Claus Bang) om Skibet Oldenborgs Rejse til Ostindien (Hielmst. Saml., S. 405, Nr. 693); den 3. Maj 1672 gik Skibet ud af Sundet; den 6. fik man en engelsk Flaade i Sigte under Norge; . . . Skibet det var rank, og Godset laa ej lige,

Da maatte stryges Sejl og efter Havnen fige,

Thi Rankhed Aarsag var, og ikke engelsk Frygt,

At søge Hitterø, af Raadet blev samtykt.

Den 8. Maj kom de til Hitterø, som forlodes den 2. Juui. Skibet kom hjem til Kjøbenhavn den 8. August 1675. Kaptejnen, Berent Andersøn, døde den 23. Marts 1675.

²⁾ Smst. S. 329—30.

³⁾ Smst. S. 338—39.

November 1669 og som fik Navnet Prinds Christian. I Bestykningslisten fra 1675 opføres Christianus Qvintus med 86 Kanoner, i den fra 1679 med 84 Kanoner.

Havde Adelaer selv vist Lilliecrona om paa Christianus Qvintus, vilde den svenske Resident maaske have kunnet fortælle noget mere om Adelaers Forhold til Skibets Bygning. Det havde været at ønske, thi Ordene „havde ladet bygge“ ere noget uklare. De kunde bruges til Bekræftelse for den gamle Mening, at Curt Adelaer byggede de Skibe, med hvilke Niels Juel sejrede; men jeg kan dog ikke efter mit Kjendskab til Forholdene faa mig til at tro, at Adelaer skulde kunne siges, at have bygget Christianus Qvintus. Noget stadigt Tilsyn med Bygningen kan han næppe have ført; thi fra December 1668 til Maj 1669 var Adelaer i Holland i et offentligt Hverv; af Admiralitetsprotokollen ses, at der fra 28. Maj til December 1669 holdtes 8 Møder i Admiralitetet, i 1670 33, i 1671 61, i 1672 81, og af disse 183 Møder har Adelaer kun været fraværende i 2, den 12. og 13. September 1671; han kan da vist ikke have været længe eller ofte borte fra Kjøbenhavn. Men det er jo muligt, at han har afsluttet Kontrakten med Skibsbyggeren i Neustadt. Skibsbyggeren maa da have været Claus Reimer.

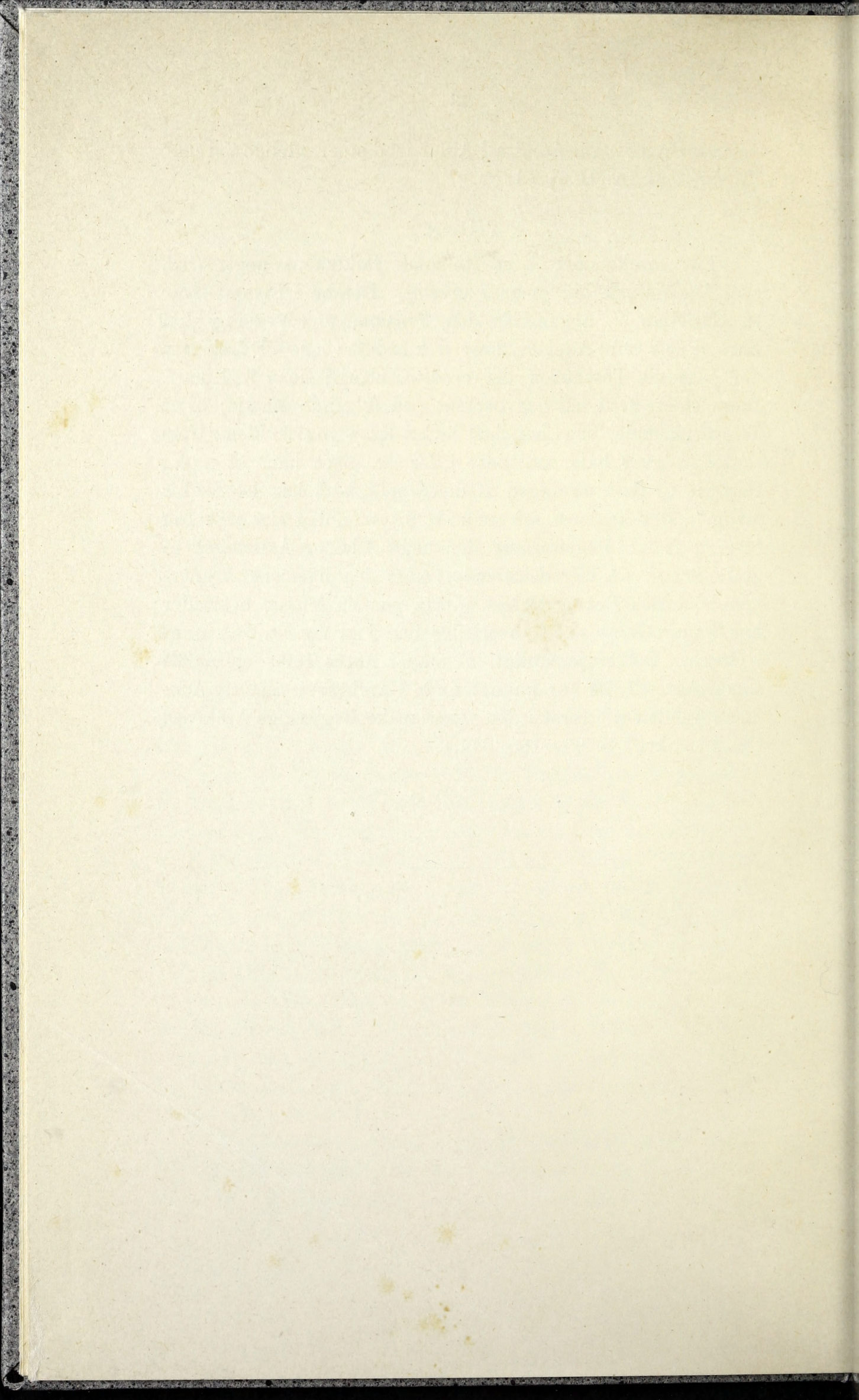
Her kan tilføjes følgende Notits (meddelt af Rigsarkivar M. Birkeland) angaaende den i mit Skrift S. 248 og 258 nævnte hollandske Skibsbygmester Matthijs Harmensen. Den 4. December 1663 skrev Frederik III. følgende Brev til Henrik Bjelke: „ Eftersom I haver Os underd. anvist Os Elskl. Admiral Adellers Skrivelse angaaende en god Skibbygmester ved Navn Thijs Hermansen von der burch, hvilken Vi naad.^t ville af Admiral Adeler skal antages paa de Konditioner, han skriver, om han dem til vores Bedste ej bedre gjøre kan, hvilket I haver bemeldte Admiral Adeler at lade vide og forstændige, saa og slig Ordre at gjøre, at forbemeldte Skibbygmester med Forderligste hid over til Lands ankommer. . . .“ (Sjæll. Tegn. XXXVI).

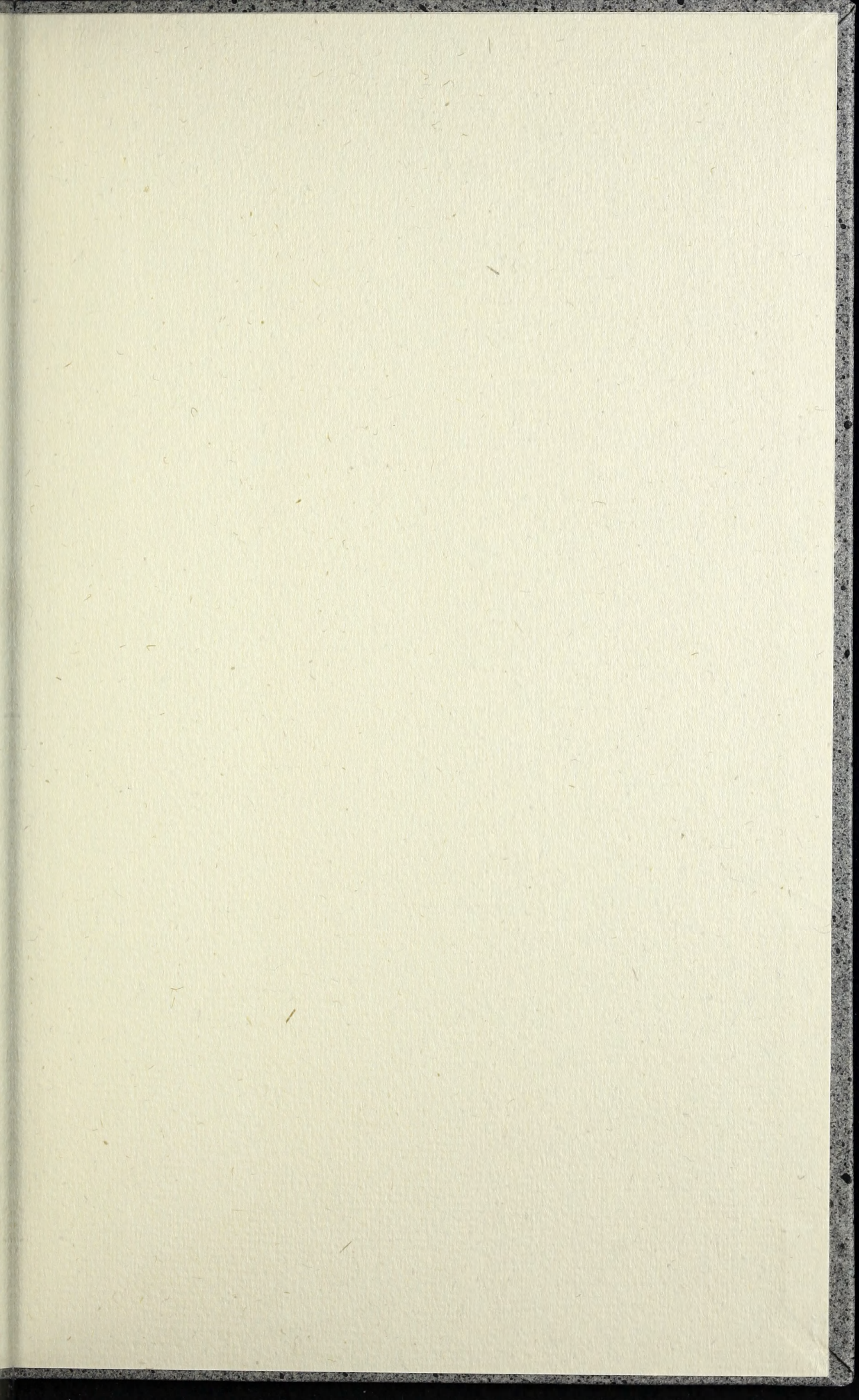
Til Meddelelserne om Adelaers Jordefærd i mit Skrift S. 331—32 kan føjes, at der i Holmens Sogns Ligprotokol under 4. Februar 1676 er noteret: „H. E. H. G. A. [c: Hs.

Excell. Hr. General-Admiral] Adler med stoer adelige Cerem.“
(Meddelt af Dr. O. Nielsen.)

Tillæg.

Der forekommer i et italiensk Dokument nogle Ord, som jeg vistnok har oversat urigtig. Det er i Dogens Svar til Christian V. angaaende den Pension, som Venedig skal have tildelt Curt Adelaer, hvor det hedder: „se l'è facilitata nel possibile l'essation del credito, ch'egli tiene legitimo“. Disse sidste Ord har jeg oversat paa følgende Maade: „det Tilgodehavende, som han har lovlig Krav paa“. Men Oversættelsen maa lyde saaledes: „der er givet ham al mulig Lettelse til Indkrævningen af den Gjæld, som han holder for lovlig.“ Der kommer vel en underlig, men dog vist en rigtig Mening frem: Dogen lover den unge Adelaer Assistance til at indkræve sit Tilgodehavende, uden dog ligefrem at anerkjende dettes Retmæssighed, altsaa paa en Maade overlader han ham selv at se til, hvorledes han kan faa sin Sag bragt i Orden. Det er jo muligt, at man i Aaret 1690 ligesaa lidt som i Aaret 1870 har kunnet finde Gavebrevet til Curt Adelaer formelt registreret i den venetianske Regjerings Archiver. (Se mit Skrift S. 99—100, 371.)

1992

